

ASOCIAȚIA ARHEO VEST
TIMIȘOARA

ARHEOVEST

V₂

-IN HONOREM DOINA BENEA-

Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie

Timișoara, 25 noiembrie 2017

JATEPress Kiadó
Szeged
2017

Editor: Sorin FORȚIU (cu mulțumiri pentru ajutorul punctual acordat lui Andrei STAVILĂ, Cristian OPREAN, Adrian CÎNTAR și Simona REGEP)

Coordonator: Dorel MICLE

DVD-ROM: Adrian CÎNTAR

WEB: Sorin FORȚIU și Claudiu TOMA

Coperta: Alice DUMITRAȘCU

Foto copertă: Tudor VREME-MOSER, <http://ideatm.ro/wordpress/>

Această lucrare a apărut sub egida:

**Asociația
ArheoVest
Timișoara**

© ArheoVest, Timișoara, 2017

Președinte Lorena SMADU

www.arheovest.com

ISBN 978-963-315-358-1 (Összes/General)

ISBN 978-963-315-360-4 (II. kötet/volumul)

Avertisment: Acest volum digital este o imagine cât se poate de fidelă a celui tipărit.

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor revine în totalitate autorilor.

DVD-ROMul conține contribuțiile în varianta color precum și imaginile la rezoluția maximă trimisă de autor.

UN NOU TEZAU MONETAR DIN SECOLUL AL IV-LEA DESCOPERIT ÎN BANATUL SÂRBESC

Trajan Kačina*

* Regional Center for Cultural Heritage of Banat - Concordia; trajankacina@yahoo.com

Abstract. In the Autumn of 2017, after the field works, a new IVth Century coin hoard, made of 90 pieces, was discovered near Alibunar, Serbia. The hoard is composed by small bronze coins, issued under Constans, Constantius II and one coin belonging to Constantinus I. All the coins have similar reverse types, minted mostly in the mints of Cyzicus, Thessalonica, Siscia and Constantinopolis. Most of the coins were dated as being made between 342–348 AD. The hoard ends with this period, year 348 being the last year identified in this lot. Probably it was abandoned within a short time period after this year. These new found coins, have the same characteristics as the other hoards found in the South Banat area, and we believe that they belonged to the Sarmatians from this area, more precisely to the Limigantes. The reason of abandoning the coin hoard can be the internal wars between the Sarmatians, or the brutal war that Constantius II had against the Limigantes.

The article presents and identifies the coins and the numismatic details. The hoard was donated and it's kept at the Vršac City Museum. We believe that these 90 coins are not the entire original hoard, and after possible archeological researches, we hope that the rest will be discovered and the information will give a new perspective on the history of this area.

Keywords: coins, IVth Century, hoard, Banat, Sarmatians.

1. Contextul descoperirii

Lucrarea de față are ca scop prezentarea inedită a unui mic tezaur monetar din secolul al IV-lea, descoperit întâmplător în zona Banatului Sârbesc, mai precis lângă localitatea Alibunar, Serbia.

Zona în cauză și împrejurimile sunt relativ cunoscute în istoriografie prin descoperiri de artefacte de proveniență sarmată, în general fiind descoperiri întâmplătoare și foarte puține săpături sistematice. Cele mai multe informații despre descoperirile de asemenea natură și epocă le oferă Felix MILLEKER în notițele sale, publicate mai apoi în volumele *Délmagyarország régiségleléiei a honfoglalás előtti időkből* (1897, 1899, 1906).

Tezaurul adus în discuție conține 90 de monede romane, constantiniene, și a fost descoperit întâmplător în urma lucrărilor agricole de toamna, în luna septembrie a anului 2017. Am reușit să recuperez monedele din tezaur și m-am deplasat la locul unde acestea au fost găsite. Monedele nu au fost găsite compact, în același loc, dar au fost recuperate din stratul vegetal pe o suprafață de aproximativ 9–10 m², ceea ce probabil

înseamnă că tezaurul a fost spart în urma lucrărilor agricole și rostogolit, aceste monede fiind doar cele care au rămas la suprafață. În holda în cauză se pot observa bucăți de vase de ceramică preponderent fragmente de culoare cenușie și mai rar roșii, lucrate la roată, specifice așezărilor sarmate din zonă.

Tezaurul a fost descoperit la sud de localitatea Alibunar, în dreptul localității, la 1 km stânga de drumul care leagă Banatski Karlovac de Vladimirovac. Locul descoperirii este într-o zonă bine protejată din punct de vedere natural, chiar ascuns, la nord fiind o depresiune adâncă (până lângă drumul actual), iar la est un teren ridicat sub care probabil a fost cursul unui pârâu. În imediata apropiere, spre vest, trece *Șanțul Roman*, ceea ce face ca posibila așezare sarmată de unde provine tezaurul să fie localizată la est de Șanț.

În urma analizei și identificării monedelor, tezaurul a fost predat și se păstrează la Muzeul Orașului Vârșeț, zona descoperirii fiind sub jurisdicția acestuia, fiind primit și introdus în catalogul Muzeului de către cercetătoarea numismată, Liljana BAKIĆ.

În urma identificării monedelor, am constatat că toate cele 90 de bucăți sunt monede din secolul al IV-lea, mai precis monede constantiniene mici de bronz. Având în vedere că în zona Banatului au fost descoperite mai multe tezaure asemănătoare, unele având în componența lor câteva mii de monede (Vârșeț-*Veliki Rit*¹, Răcășdia² etc.) și luând în considerare că cele 90 au fost descoperite fără cercetare arheologică, probabil că în urma unor eventuale săpături arheologice se vor descoperi și alte piese din același lot.

2. Prezentarea tezaurului

Potrivit menționării anterioare, toate cele 90 de monede sunt din bronz, 88 dintre acestea fiind de tip A4 și doar două fiind de tip A3. În urma identificării acestora, situația se prezintă în felul următor:

1. Constans, stare medie de conservare, 1,33 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DN CONSTA NS PF AVG* | Revers: *VOXX MVL TXXX*
2. Constans, stare bună de conservare, 1,36g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
3. Constans, stare slabă de conservare, 1,56g, emisiune Cyzicus, datare 347-348.
Avers: *DN CONSTA...* | Revers: *VOXX MVL TXXX*
4. Constans, stare foarte bună de conservare, 1,76 g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
5. Constans, stare medie de conservare, 1,52 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DN CONSTA NS PF AVG* | Revers: *VOXX MVL TXXX*
6. Constans, stare slabă de conservare, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
7. Constantinus I, stare medie de conservare, 2,07 g, emisiune Thessalonica, datare 336–342.
Avers: *CONSTANTI NVS MAX AVG* | Revers: *GLORI AEXER CITVS*
8. Constans, stare medie de conservare, 1.66 g, emisiune Cyzicus, datare 347-348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*

---

¹ Bakić, 2012, p. 210.

² Gudea, 1975, p. 190.

9. Constans, stare bună de conservare, 1,61 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN S PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
10. Constans, stare slabă de conservare, moneda nu este centrată bine, 1,25 g, nu se observă officina, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN S PF AVG* | Revers: *textul nu se observă, doar cele două Victorii.*
11. Constans, stare medie de conservare, 1,35 g, officina Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN S PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
12. Constans, stare bună de conservare, 1,33 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN SPF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
13. Constantius II, stare medie de conservare, 1,55 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DNCONSTAN TIVS PF AVG* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
14. Constantius II, stare medie de conservare, 1,56 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTANTI VS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
15. Constans, stare medie de conservare, 1,83 g, officina Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN S PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
16. Constans, stare bună de conservare, 1,70 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DN CONSTAN S PF AVG* | Revers: *VOXX MVL T XXX*
17. Constans, stare slabă de conservare, 1,39 g, nu se cunoaște officina, datare 347–348.
Avers: *doar bustul se observă* | Revers: *VOXX MVL T XXX*
18. Monedă constantiniană, stare foarte rea de conservare, 1,06 g, nu se poate identifica.
19. Constans, stare medie de conservare 1,49 g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
20. Constans, stare medie de conservare, 1,96 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN S PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
21. Constantius II, stare foarte slabă de conservare, 1,40 g, emisiune Cyzicus, datare 347–'48.
Avers: *DN CONSTANTI...* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
22. Constantius II, stare slabă de conservare, 1,50 g, nu se poate identifica officina, datare 347–348.
Avers: *se observă doar bustul lui Constantius II* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
23. Constantius II, stare slabă de conservare, 1,69 g, emisiune Constantinopolis, datare 347–348.
Avers: *DN CONSTANTI VS...* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
24. Constantius II, stare slabă de conservare, nu se poate identifica officina, datare 342–348.
Avers: *se observă doar bustul lui Constantius II* | Revers: *VICTORIAE...*
25. Constans, stare slabă de conservare, 1,56 g, nu se poate identifica officina, datare 347–'48.
Avers: *DN CON...* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
26. Constantius II, stare slabă de conservare, moneda este rupă în partea stângă superioară, 1,45 g, nu se poate identifica officina, datare 342–348.
Avers: *... VS PF AVG* | Revers: *...AVGG Q NN*
27. Constans, stare slabă de conservare, 1,42 g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
28. Monedă constantiniană, stare foarte slabă de conservare, 1,24 g, nu se poate identifica.
29. Constans, stare bună de conservare, 1,58 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTAN S PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
30. Constans, stare slabă de conservare, 1,39 g, nu se poate identifica officina, datare 347–'48.
Avers: *se observă doar bustul lui Constans* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*

31. Constans, stare bună de conservare, 1,47 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DN CONSTANS PF AVG* | Revers: *VOXX MVL XXX*
32. Constas, stare medie de conservare, 1,29g, emisiune Thessalonic, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
33. Constantinus II ca și Caesar, stare foarte bună de conservare, 1,62 g, emisiune Constantinopolis, datare 336–342.
Avers: *CONSTANTINVS IVN NOB C* | Revers: *GLORIA EXERCITVS*
34. Constantius II, stare medie de conservare, 1,49 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers *DN CONSTANTIUS PF AVG* | Revers: *VOT XX MVL XXX*
35. Constans, stare slabă de conservare, 1,58 g, nu se observă oficina, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE...*
36. Constans, stare bună de conservare, 1,35 g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
37. Constans, stare slabă de conservare, 1,70 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS ...* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG ...*
38. Constans, stare slabă de conservare. 1,57 g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *se observă doar două Victorii*
39. Constantius II, stare medie de conservare, 1,74 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers *DN CONSTANTIUS PF AVG* | Revers: *VOT XX MVL XXX*
40. Constans, moneda este puțin deformată, 1,37 g, emisiune Constantinopolis, datare 336–342.
Avers: *DN CONSTANS PF AVG* | Revers: *GLORIA EXERCITVS*
41. Constans, stare bună de conservare, 1,81 g, emisiune Thessalonica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
42. Monedă constantiniană, nu se poate identifica, 1,39 g, ruptă pe margini. Pe revers se observă două Victorii, datare 342–348.
43. Constantius II, stare slabă de conservare, 1,23 g, fisurată în partea stângă, nu se poate identifica oficina, datare 347–348.
Avers: *bustul lui Constantius II* | Revers: *VOT XX MVL XXX*
44. Constans, stare medie de conservare, 1,40 g, emisiune Aquilea, datare 342–348.
Avers *CONSTANS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
45. Monedă constantiniană, stare foarte slabă de conservare, 1,23, nu se poate identifica.
46. Constantius II, A3, stare medie de conservare, 3,17 g, emisiune Heraclea, datare 324–'29.
Avers *FL CONSTANTIVS NOB C* | Revers: *PROVIDENTIAE CAESS*
47. Constans, stare slabă de conservare, 1,20 g, oficina nu se poate identifica, datare 347–'48.
Avers Avers: *bustul lui Constans* | Revers: *VOT XX MVL XXX*
48. Constans, stare slabă de conservare, 1,49 g, se observă doar bustul imperial.
49. Constantius II, stare slabă de conservare, 1,32 g, oficina nu se poate identifica, datare 336–342
Avers: *CONS...* | Revers: *GLORIA EXERCITVS*
50. Constantius II, stare slabă de conservare, 1,24 g, oficina nu se poate identifica, datare 346–347.
Avers: *CONSTANTIUS PF AVG* | Revers: *VOT XX MVL XXX*
51. Monedă comemorativă, Constantinopolis, stare slabă de conservare, 1,47 g, emisiune Alexandria, datare 347–348.
Avers: *CONSTANT...* | Revers: *o Victorie*

- 52.** Constantius II, stare bună de conservare, 1,48 g, emisiune Cyzicus, datare 342–348.
Avers: *CONSTANTI VS PF AVG* | Revers: *VICTORIAE DD AVGG Q NN*
- 53.** Constans, stare slabă de conservare, 1,43 g, officina nu se poate identifica, datare 342–'48.
Avers: *CONSTA NS PF AVG* | Revers: *două Victorii*
- 54.** Constantius II, stare slabă de conservare, 1,44 g officina nu se poate identifica, datare 347–348.
Avers: *CONSTANTI VS PF AVG* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
- 55.** Constantius II ca și Caesar, A3, stare medie de conservare, 2,98 g, emisiune Thessalonica, datare 330–336.
Avers: *FL IVL CONSTANTIVS NOB C* | Revers: *GLOR IA EXERCITVS*
- 56.** Constantius II, stare slabă de conservare, 1,96 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTANTIVS...* | Revers: *două Victori...*
- 57.** Monedă constantiniană, stare foarte slabă de conservare, 1,36 g, nu se poate identifica.
- 58.** Constans, stare foarte slabă de conservare, ruptă în partea dreaptă superioară, 0,83 g, officina nu se poate identifica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANS...* | Revers: *se observă două Victorii*
- 59.** Constans, stare medie de conservare, 1,31 g, emisiune Thessalonica, datare 347–348.
Avers: *CONST ANS PF AVG* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
- 60.** Constans, stare slabă de conservare, 1,38 g, emisiune Siscia, datare 342–348.
Avers: *CONSTA NS...* | Revers: *se observă două Victorii*
- 61.** Monedă constantiniană, 1,42 g, stare foarte rea de conservare, nu se poate identifica.
- 62.** Constans, stare slabă de conservare, 1,71 g, officina nu se poate identifica, datare 347–'48.
Avers: *bustul lui Constans* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
- 63.** Constantius II, stare slabă de conservare, 1,43 g, officina nu se poate identifica, datare 342–348.
Avers: *CONSTANT...* | Revers: *se observă două Victorii*
- 64.** Monedă constantiniană, 1,34 g, stare foarte rea de conservare, nu se poate identifica.
- 65.** Constans, stare slabă de conservare. 1,43 g, officina nu se poate identifica, datare 342–'48.
Avers: *se observă bustul lui Constans* | Revers: *se observă două Victorii*
- 66.** Constantius II, stare foarte slabă de conservare, 1,43 g, officina nu se poate identifica, datare 347–348.
Avers: *bustul lui Constantius II* | Revers: *VOT XX MVL T XXX*
- 67.** Constantius II, stare foarte slabă de conservare, 1,66 g, officina nu se poate identifica, datare 347–348.
Avers: *bustul lui Constantius II* | Revers: *se observă două Victorii*
- 68.** Monedă constantiniană, 1,49 g, stare foarte rea de conservare, nu se poate identifica.
- 69.** Monedă constantiniană, 1,34 g, stare foarte rea de conservare, nu se poate identifica.
- 70.** Constans, stare slabă de conservare. 1,32 g, officina nu se poate identifica, datare 347–'48.
Avers: *se observă bustul lui Constans* | Revers: *VOT XX MVL T ...*
- 71–80.** Monede constantiniană, stare foarte rea de conservare, nu se pot identifica.
- 81.** Constantius II, stare slabă de conservare, 1,40 g, officina nu se poate identifica, datare 347–348.
Avers: *CONSTANTI VS AVG* | Revers: *VOT XX MVL...*
- 82.** Constantius II, stare slabă de conservare, 1,78 g, officina nu se poate identifica, datare 342–348.
Avers: *DN CONSTAN TIVS P...* | Revers: *se observă două Victorii*

- 83.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare bună de conservare, 1,38 g, emisiune Constantinopolis, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONSTANTINVS PT AVGG* | Revers: *VN MR*
- 84.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare medie de conservare, 1,07 g, emisiune Constantinopolis, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONSTANTINVS PT AVGG* | Revers: *VN MR*
- 85.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare bună de conservare, 1,69 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONSTANTINVS PT AVGG* | Revers: *VN MR*
- 86.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare bună de conservare, 1,78 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONSTANTINVS PT A...* | Revers: *VN MR*
- 87.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare slabă de conservare, 1,27 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONST...* | Revers: *VN MR*
- 88.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare bună de conservare, 1,78 g, emisiune Cyzicus, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONSTANTINVS PT AVGG* | Revers: *VN MR*
- 89.** Constantinus I, monedă posthumă emisă de Constantius II, stare bună de conservare, 1,37 g, emisiune Heraclea, datare 347–348.
Avers: *DIVI CONSTANTINVS PT AVGG* | Revers: *VN MR*
- 90.** Monedă constantiniană, 1,49 g, stare foarte rea de conservare, nu se poate identifica.

3. Analiza tezaurului

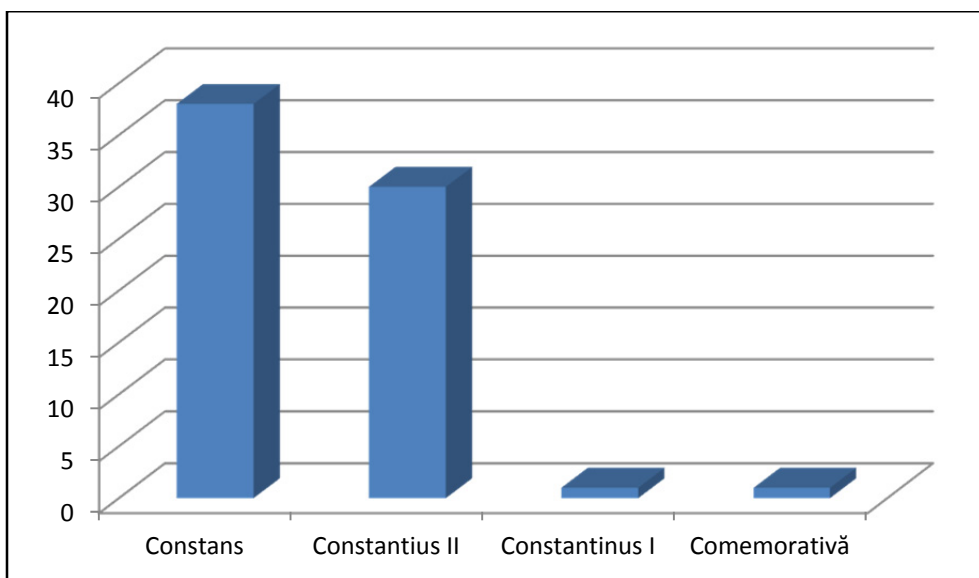
În scurta analiză a tezaurului descris vor fi luate în considerare doar monedele care pot oferi informații numismatice precise. Din totalul de 90 de monede descoperite, 19 nu pot fi identificate deloc, iar la o monedă se observă doar reversul cu două Victorii. Aversul poate fi identificat fie prin legendă și bust, sau doar prin bust, la 69 de monede, iar reversul la 70 de monede. Potrivit locului unde au fost emise, cu precizie se pot identifica doar 46 de monede, la restul inscripția din exergă fiind imposibil de identificat. Pentru stabilirea informațiilor generale referitoare la componența și proveniența tezaurului vor fi utilizate monedele identificabile.

În ceea ce privește metalul și nominalele, se poate observa că toate monedele sunt din bronz, 88 de bucăți fiind mici, de tip A4, iar două monede sunt de tip A3 (ambele fiind monede emise de Constantius II).

În ceea ce privește împărțirea monedelor potrivit împăraților sub care au fost emise, toate monedele sunt de perioadă constantiniană, majoritatea fiind emise sub Constans (38 bucăți) și Constantius II (23 monede + 7 comemorative). Procentual, Constans este reprezent în măsură de 54,29%, iar Constantius II, inclusiv monedele comemorative emise sub domnia acestuia, în procent de 42,86% din totalul monedelor identificate (**Fig. 1**). O singură monedă a fost emisă pe timpul lui Constantinus I și o monedă comemorativă de tip Constantinopolis face parte din tezaur.

Potrivit reversului, situație este asemănătoare cu restul zonei. În cadrul Muzeului Orașului Vârșeț se păstrează încă 17 tezaure asemănătoare, de secol IV. Majoritatea monedelor din aceste tezaure au reversurile *VICTORIAE DD AVGG Q NN*,

Fig. 1. Împărțirea monedelor potrivit emitenților.

VOTXX / MVL XXX și *VR / MR*³. Toate aceste tezaure provin din zona Banatului Sârbesc. Tezaurul analizat în acest articol, potrivit reversului are aceleași caracteristici, fiind încadrat în aceeași zonă. Procentual, potrivit monedelor identificate, situația se prezintă în felul următor:

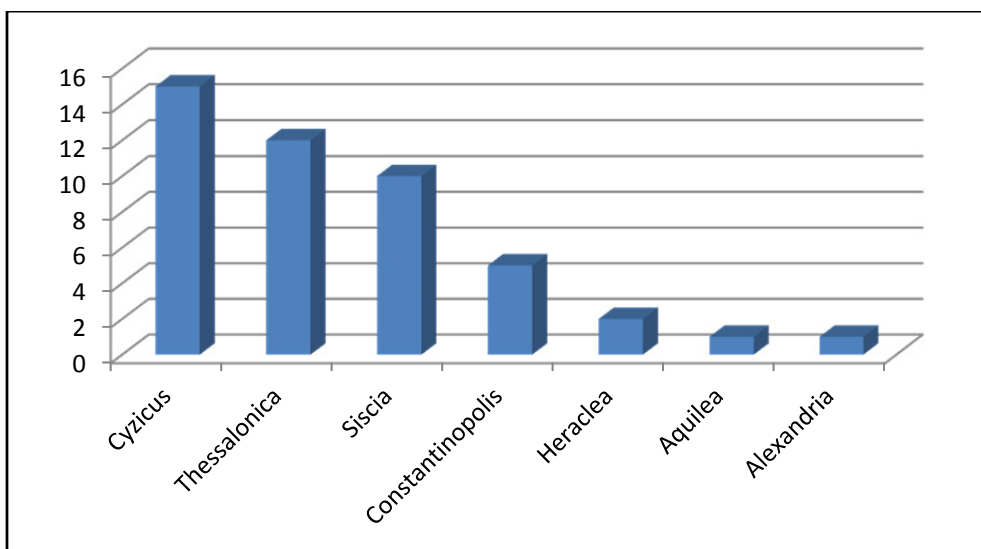
1. Reversul de tip *VICTORIAE DD AVGG Q NN* - 33 monede (47,14%);
2. Reversul de tip *VOTXX / MVL XXX* - 23 monede (32,86%);
3. Reversul de tip *VR / MR* - 7 monede (10%);
4. Reversul de tip *GLORIA EXERCITVS* - 5 monede (7,14%).

În ceea ce privește categorizarea monedelor conform atelierelor monetare, în considerare pot fi luate doar 46 monede, la aproape jumătate din monedele tezaurului nu poate fi identificată officina. În urma identificării, reiese că majoritatea monedelor provin din monetăriile din Cyzicus (32%), Thessalonica (26,09%), Siscia (21,74%) și Constantinopolis (10,87%) (**Fig. 2**). Excepție face câte o monedă emisă la Aquilea și Alexandria și două monede emise la Heraclea.

Perioada de emiterie a monedelor este relativ uniformă, majoritatea fiind bătute între 342–348, aceasta fiind și perioada cu care tezaurul se încheie. Cea mai veche piesă a fost emisă între 324–329, patru piese emise între 336–342 iar restul monedelor identificate se pot data între 342–348. Încheierea tezaurului cu piese emise până în anul 348 face ca acesta să fie similar cu celelalte tezaure descoperite în zonă. Tezaurul de la Alibunar, tipologic se încadrează în grupa tezaurelor descoperite la Banatska Palanka I, Vračev Gaj, Orešac⁴, Coștei I și II, Vârșeț (4 tezaure), Mesici I și II, Srediștea Mică,

³ Bakić, 1994, p. 47.

⁴ Bakić, 1994, p. 47.

Fig. 2. Împărțirea monedelor potrivit atelierelor monetare.

Vatin și Răcășdia I–IV⁵. Toate aceste tezaure se încheie cu piese din același an și majoritatea pieselor sunt asemănătoare, potrivit emitenților, monetărilor, tipului de revers și nominalului. Motivul abandonării acestor tezaure, inclusiv cel de la Alibunar, trebuie căutat în problemele politice ale vremii, fie problema internă sarmată dintre limiganți și argaraganți, fie mai târziu, războiul lui Constantius II împotriva sarmaților limiganți, mai precis seminția amicensilor care a fost atacată de taifali și sarmații liberi, cu acordul lui Constantius II⁶.

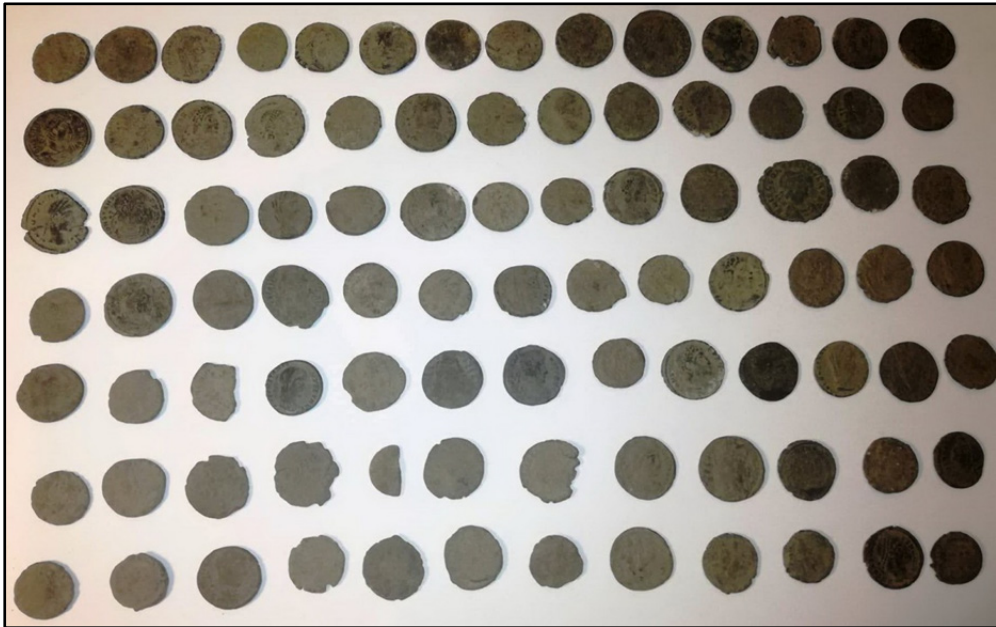
În speranța că acest tezaur nou descoperit va ajuta într-o anumită măsură la înțelegerea istoriei locale și zonale, așteptăm o posibilă cercetare sistematică a Muzeului din Vârșeț pentru eventuala completare a tezaurului și a informațiilor arheologice.

* * *

Pentru realizarea acestui scurt studiu, se cuvin mulțumiri domnului Liviu STAMIN din Vârșeț, pentru ajutorul oferit în identificarea și catalogarea monedelor și doamnei Liljana BAKIĆ, cercetătoarea numismată din cadrul Muzeului Orașului Vârșeț, pentru informațiile adiționale oferite.

⁵ Protase, 2000, p. 245.

⁶ Benea, 1996, p. 66.

Fig. 3. Tezaurul monetar de la Alibunar – avers.

Fig. 4. Tezaurul monetar de la Alibunar – revers.

BIBLIOGRAFIE

- Bakić, 1994 Ljiljana BAKIĆ, *Hoard of 4th Century Roman Coins from Western part of South Banat. Preliminary Report*, În: Bernd KLUGE, Bernhard WEISSER (ed), **XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997. Akten – Proceedings – Actes**, 2 vol., Berlin, 2000, 1488 pg., ISBN 978-3-7861-2373-6; pp. 746-751.
- Bakić, 2012 Ljiljana BAKIĆ, *Coin hoards from Western Banat in Late Antiquity: current research and future directions*, În: Anica MEDAKOVIĆ, Ivana PANTOVIĆ (eds), **Proceedings of the Regional Conference: Research, Preservation and Presentation of Banat Heritage: current state and long term strategy, Vršac, Serbia, 17–19 November, 2011**, City Muzeum of Vršac, Vršac, 2012, 232 pg., ISBN 978-86-83911-51-6; pp. 207-214.
- Benea, 1996 Doina BENEĂ, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, vol. 1, Ed. de Vest, Timișoara, 1996, 306 pg, ISBN 973-36-0282-5.
- Gudea, 1975 Nicolae GUDEA, *Tezaurul monetar de la Răcășdia*, În: *Acta Musei Napocensis*, XII, Cluj-Napoca, 1975, pp. 183-190;
- Protase, 2000 Dumitru PROTASE, *Autohtonii în Dacia*, vol. II: *Dacia postromană până la slavi*, Ed. Riso-Print, Cluj-Napoca, 2000, 388 pg., ISBN 973-9464-81-5.